

ROLF SCHREINER:

Harlem

Fysste søndag i november hvert år e der 36.000 personer så springe New York Marathon. De får gjønå løbet et godt inntrykk av koss der ser ud i adle de fem bydelane i New York.

Starten går i den bydelen så ligge lengst i sør-vest. Den hette nå Staten Island – navnet va Richmond fram te 1975. Klar, ferdig, gå – du e i gang, og itte få meter e du på Verrazano-broen øve te Brooklyn. Den e 1600 meter lang, og itte åpningen i 1964 va dette verdens lengste hengebro i nesten 20 år. Broen e oppkalt itte den italienske sjøfararen Giovanni da Verrazano som i 1525 va den fysste europearen som reiste opp Hudsonelva i det området som i dag e New York City.

Å springa gjønå Brooklyn e ganske festligt, og du e jo ikkje så trøtte ennå. Møje folk, møje lyd og et nytt band på hvert gadehjørna. Jazz, blues, rock 'n' roll – du blir i godt humør av sånt. Og du e fortsatt lette på foden.

Så går løypå inn i Queens, der du itte hvert e halvveis i løbet, og derfra må du øve Queensboro Bridge med ærverdig klassisk design fra 1909. Du kikke ner på Roosevelt Island så ligge som ei naturperla i East River onna deg, og du gjør deg klar for den magiske opplevelsen: Manhattan.

Der får du fysst hørta stemmen te Frank Sinatra. «New York, New York» komme fra svære høytalere, mens du springe i ein liden halvsirkel. Når du komme ud av den, får du den mest nedbrydande følelsen på heile løybeturen. First Avenue – rundt syv kilometer rett fram mod nord. Du ser enden av gadå i tågedisen langt, langt foran deg, og du lure på koss du ska komma heilt fram. Håbløst – itte et kvarter virke det som om du e akkurat der du begynte.

Men te slutt e du på broen øve te Bronx, den nordligste bydelen, og du svinge te venstre. Ti minutter seinare springe du øve Madison Avenue Bridge tebage te Manhattan. Løypå går nå mod sør for fysste gang – og du e i Harlem.

Der feire de 17. mai hver gang der e New York Marathon. Eg komme aldri te å glemma ongane, kledde i flotte dresser og kjoler, så sto langt framme på fortauet for å klapsa hender med så mange deltagere i løbet som mulig. De smilte og lo og ropte «Go on, Norway» te oss så hadde flagg på brystet. Så møje kvide tenner i små brune ansikter har eg aldri sett verken før eller seinare.

Ude av Harlem komme du te Central Park fra nordsiå, og du blir litt fornøyde inni deg. «Endelig parken, nå e me i mål øyeblikk.» Wrong! Der e fortsatt øve 5 km igjen, og parken e full av små bakker – det slide kraftigt på ein trøtte kropp. Vel i mål e du øvebeviste om at du har vært med på någe du aldri komme te å glømma.

Men altså, Harlem. Området blei grunnlagt som Nieuw Haarlem av guvernør Peter Stuyvesant i 1658, og va då et fornemt forstadsstrøg. Innflyttingen av fattige svarte fra sørstatene begynte rundt år 1900, og italienere og latin-amerikanere fulgte opp innvandringen. Det østlige Harlem e et sentrum for New Yorks store puertoricanske befolkning og derfor kalt Spanish Harlem.

De svartes Harlem har spelt ein stor rolle innenfor amerikansk musikk, og et av de kjente konsertstedene i Harlem va Cotton Club. Der spelte forresten siddisen Reidar Larsen inn et livealbum sammen med legenden Ann Sinclair ein gang midt på 1990-talet. Det gjorde han så bra at mange år itte på kunne folk fra Stavanger bli tatt imod på Cotton Club med VIP-status hvis de sa at de kjente Reidar Larsen. Det går sikkert an å prøva ennå.

Ein gang på 1960-talet, då Harlem va sett på som ein ghetto for svarte, blei det sagt at det va slett ikkje trygt for den kvide befolkning å befinna seg i dette området. Så hadde det seg sånn at ein seine kveld va der ein kvide mann så hadde forvilla seg langt inn i Harlem, uden egentligt å veda kor han va. Han fant ikkje veien tebage te der han kom fra, og då det nærmt seg midnatt, forsto maen at han måtte finna et sted å øvenatta.

Han gjekk inn på et lide og snusket hotell og ba om et rom for natten. Sorry, va svaret – det gjekk nok ikkje. Hotellet va bare for svarte folk. Greit – maen gjekk videre og prøvde å finna et hotell så ville ta imod ein kvide mann. Det fant han ikkje – svaret va det sama øvealt – då blei maen ganske fortvilte.

Men så fekk han ein god idé. Han kjypte ein boks mørkebrun skokrem i ein butikk så har åbent heila døgnet, og så gjekk han inn i et smug og smørte seg inn i ansiktet og på hendene. Men ikkje inni hendene, han visste såpass.

Dermed va han blitt ein svarte borger så hørte hjemma i Harlem, og han hadde ingen problemer med å få hotellrom. Då han gjekk for å legga seg, ga han klar beskjed om at han måtte vekkas tidligt neste morning – han hadde ein lange dag foran seg.

Greit. Maen blei vekte itte seks timers søvn, og han va kjapt ude av dørene te hotellet. Han skyndte seg nerigjønå gadene og så itte ein taxi så kunne få han lenger sør på Manhattan, men ingen biler va å se. Itte et kvarters tid kom der ein buss så hadde riktig retning, og maen va klar for å kjøba billett.

No way. Det viste seg at maen denne morningen hadde klart å komma seg heilt ud av Harlem, og den bussen han nå ville ta, va bare for kvide folk. «Men det e ikkje någe problem,» sa maen te bussjåføren. «Eg e kvide, fargen i ansiktet e bare skokrem.» Dermed begynte han å spytta i hendene og gnikka seg i ansiktet for å visa kor kvide han egentligt va. Men fargen gjekk ikkje av – uansett kor møje han prøvde å gnikka og skraba.

Så viste det seg at de på hotellet hadde vekt feil mann.